

بررسی نقش محتوای کتاب تعلیمات اجتماعی پایه چهارم ابتدایی در پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان

تهمینه خلیلی مقدم^۱، هوشنگ شیریان شلمزاری^۲، کبری امیری^۳، رضا عقیلی^۴، فرهادفرهادی^۵

- ۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، پردیس لردگان، دانشگاه آزاد اسلامی، لردگان، ایران.
- ۲ دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه خوراسگان
- ۳ دانشجوی کارشناسی ارشد ازاد لردگان و مربی پیش دبستانی و مهد گل‌های بهشت
- ۴ دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشگاه شیراز
- ۵ دانشجوی دکترا مدیریت، دانشگاه تهران

چکیده

این پژوهش با هدف تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی از منظر توجه به مهارت‌های اجتماعی انجام گرفت. بدین منظور مولفه‌های پرورش مهارت‌های اجتماعی، پرورش مهارت‌های پیچیده، پرورش مهارت‌های اجرایی انتخاب شد. روش تحقیق توصیفی است که با استفاده از تکنیک تحلیل محتوای آنتروپی شاتون بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت هر یک از شاخصه‌های مولفه‌های مهارت‌های اجتماعی در کتاب مطالعات اجتماعی محاسبه و میزان توجه به هر یک از مولفه‌ها مشخص گردید. در این روش ابتدا تعداد کلمه یا تصویری که به مولفه مورد بررسی توجه کرده است مشخص شده و سپس با استفاده از روش آنتروپی شانون، بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت هر یک از شاخص‌ها در کتاب مطالعات اجتماعی محاسبه شد. نتایج بررسی‌های انجام شده بر اساس یافته‌های حاصل از تحلیل محتوا نشان داد بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه مهارت‌های اجتماعی می‌باشد و کمترین ضریب اهمیت برای مولفه مهارت‌های پیچیده به دست آمد.

واژه‌های کلیدی

تحلیل محتوا، مهارت‌های اجتماعی، مطالعات اجتماعی.

مقدمه

امروزه با توجه به پیچیدگی عصر جهانی شدن، آموزش و پرورش ایران اگر بخواهد هدایت ملی و نظام ارزشی و مهارت‌های شهروندی کودکان و نوجوانان را تحکیم و اعتلا بخشد، باید آنان را برای زندگی در عصر جهانی شدن در قرن بیست و یکم، آماده کند. چرا که جهانی شدن نه فقط بر اقتصاد و سیاست و مناسبات اجتماعی، بلکه بر فرهنگ‌ها و نظام‌های آموزشی و هویت مردمان نیز تأثیر می‌گذارد. به همین دلیل، برنامه‌ریزی ثمربخش و نوآوری در آموزش و پرورش زمان ما نمی‌تواند بدون توجه دقیق و عمیق به تأثیرات جهانی شدن در تعلیم و تربیت کشورها و ملت‌ها صورت گیرد (نوذری و همکاران، ۲۰۱۶).

با توجه به نقش و اهمیت کتاب، تحلیل کتاب‌های درسی ارزشیابی صحیح از آنها با توجه به سایر عوامل موثر در کارایی آموزشی امکان قضاوت در مورد مطلوب بودن محتوا را فراهم می‌سازد. هدف کلی

درس‌های علوم اجتماعی جامعه پذیر کردن افراد است. فرد جامعه پذیر کسی است که بتواند با ایفای نقش‌های اجتماعی خود روابط اجتماعی سالمی با افراد جامعه برقرار کند. یکی از بخش‌های مهم جامعه که افراد آشنا به وظایف و جامعه پذیر شده را می‌تواند سازمان‌ها و موسسات اجتماعی گوناگون جامعه هستند. سازمانها و موسسات اجتماعی برای تامین نیازهای افراد جامعه به وجود آمده‌اند. بعضی از آنها به طور مستقیم با مردم در ارتباط هستند و بعضی هم روابط غیر مستقیم دارند. آموزش و پرورش وظیفه دارد شهروندان جامعه را با سازمان‌های اجتماعی به خصوص آنهایی که به طور مستمر به خدمت رسانی مستقیم به مردم مشغول هستند آشنا سازد (قاسمی و مجیدی پرست، ۱۳۹۳).

تحلیل محتوا روشی است کمی و کیفی، که به طور عینی و نظام دار به تحلیل پیام‌های ارتباطی پرداخته و نتیجه‌گیری‌هایی در مورد به وجود آورنده پیام، مخاطب آن و شرایط اجتماعی حاکم بر فرآیند ارتباط می‌پردازد. تحلیل محتوا در بدو امر فقط به عنوان فنی به منظور توصیف پیام‌های ارتباطی شناخته می‌شد. در راستای تکامل روش‌شناسی، تحلیل محتوا نیز به یک روش جمع‌آوری اطلاعات در علوم اجتماعی توسعه یافت. تجزیه و تحلیل محتوای متون مختلف به زمانی نسبتاً دور برمی‌گردد. مرتن و شاگردانش معتقدند که این روش در یونان باستان و بعدها در قرن هفتم میلادی در فلسطین (برای استخراج تورات) به کار برده شده است (تاجی، ۱۳۸۸).

تحلیل محتوا کاربرد متنوعی دارد که یکی از آنها تحلیل محتوای کتاب‌های درسی می‌باشد. این تحلیل کمک می‌کند تا مفاهیم، اصول، نگرش‌ها، باورها و همه‌ی اجرای مطرح شده در قالب دروس کتاب، مطالعه عملی و یا اهداف برنامه درسی، مقایسه و ارزشیابی شدند. برای مثال ممکن است کتاب‌های درسی، نگرش‌ها یا حالت‌هایی را تشویق کند که با اهداف برنامه درسی هم‌خوانی نداشته باشد. به همین دلیل یک تحلیل‌گر محتوا می‌تواند پیام‌های نهفته در متون کتاب درسی را با اهداف برنامه یا علایق فراگیران یا هر مورد دیگری ارزیابی کنند. در واقع، اهمیت و ضرورت مطالعه چنین مواردی است که تحلیل محتوای کتاب‌های درسی را توجیه می‌کند (سعید نیک نفس، ۱۳۹۲).